

Metodický list pre 2. – 4. ročník ZŠ Expozícia Moderna

← mapa

Expozícia Moderna v Slovenskej národnej galérii predstavuje kurátorský výber Kataríny Bajcurovej z diel z obdobia od konca 19. storočia do konca druhej svetovej vojny s intervenciou niekoľkých diel z druhej polovice 20. storočia. Pre prvý stupeň základných škôl je zároveň veľmi vhodným prostredím pre objavovanie základných vyjadrovacích prostriedkov vizuálneho umenia.

Aktívny (pracovný) dáva deťom dostatok priestoru pre osobnú skúsenosť a vám pomôže sledovať navrhovanú osnovu.

Metodický list vás prevedie jednotlivými aktivitami vychádzajúcimi z výkonových a obsahových štandardov a poskytne dostatočnú informačnú oporu. Aktivity sú navrhnuté pre časovú dotáciu 45 minút. Pre viac pohodlia môžete použiť prenosné stoličky, ktoré nájdete pred expozíciou.

Motivácia: pojem moderné a prostredie galérie

Navigácia: Vojdite do stredu expozície a zastavte sa so skupinou pri drevených skulptúrach [Vladimíra Kompánka](#). Tu si môžete sadnúť.

Metóda: kladenie otázok, diskusia

Ciel: oboznámiť sa so špecifickým priestorom, akým je galéria, a zamyslieť sa nad tým, čo sa nachádza v expozícii Moderna

Postup: Zamyslíte sa spoločne s deťmi, v akom priestore sa nachádzate a čo je preň typické. Môžete si pomôcť doplnujúcimi otázkami, napríklad aké predmety vidia okolo seba. Informujte deti, že sa nachádzate v expozícii, ktorej názov je Moderna, a opýtajte sa, čo si predstavujú pod pojmom moderné. Zistíte, čo vnímajú ako opak moderného. Informujte ich, že pojem moderna v súvislosti s umeleckými dielami označuje určité obdobie, ktoré bolo takmer pred sto rokmi, a zamyslíte sa spolu, či by to mohlo byť ešte moderné. Upozorníte na to, že objekty sú nielen pre svoj vek veľmi vzácne, a preto

v galérii dodržiavame určité bezpečnostné pravidlá, ktoré diela chránia. Pokúste sa spoločne prísť na to, aké to sú.

Evaluácia: Zhrňte, čo si skupina predstavila pod pojmom moderné a jeho opakom, a motivujte deti, že tieto pojmy možno lepšie spoznajú pomocou vlastných skúseností, ktoré spolu zažijete.

Doplňujúce informácie: Diel sa nemožno dotýkať, pretože masť našich rúk zanecháva určité stopy a pri vysokom počte ľudí v galérii by sa postupne diela mohli poškodiť. Fotografovanie je možné iba bez blesku – agresívne svetlo blesku môže ovplyvniť zmenu farby. Mnohé materiály sú náchylné na teplo a vlhkosť, preto sa vo výstavách udržiava primeraná klíma.

1

Spájanie a kompozícia

Navigácia: Presuňte sa do menšieho priestoru ohraničeného kovovými stenami. Tu si opäť môžete sadnúť. Rozdajte deťom aktívne listy.

Metóda: diskusia, výtvarná aktivita – spájanie bodov, tvorba kompozície

Cieľ: uchopiť niekoľko základných výtvarných vyjadrovacích prvkov a ich možnosti pri tvorbe kompozície; zároveň preskúmať spájanie moderného a tradičného

Postup: V malej miestnosti sa nachádzajú najmä diela Ľudovíta Fullu a Mikuláša Galandu (dvoch významných predstaviteľov domáceho modernistického hnutia), ako aj dokumentárny film Karola Plicku *Zem spieva*. Vyzvite deti, aby sa rozhliadli okolo seba a pomenovali to, čo ich zaujalo. Spýtajte sa, či vidia niečo, čo by označili za moderné a, naopak, niečo, čo by označili za tradičné či ľudové. Upozornite na to, ako sú tieto zdanlivo protichodné prvky vhodne spojené, a vyzvite ich, aby sa do spájania tiež zapojili. Nech na aktívny list

položia pauzovací papier a všimnú si výrazné farebné body, ktoré presvitajú. Tieto body deti podľa vlastnej predstavy pospájajú ľubovoľnými čiarami alebo tvarmi. Pred tým, ako sa pustia do práce, si spoločne prejdite, aké čiary a tvary poznajú – rovné, zvlnené, zaoblené, zalomené, zvislé, vodorovné, šikmé... Nechajte deti samostatne pracovať, no vopred ich upozornite, že na aktivitu majú max. päť minút, čo im postačí aj na to, aby si dobre rozmysleli, ako chcú postupovať.

Evaluácia: Po tom, čo deti dokreslia, pripomeňte im, že pracovali s niektorými zo základných vyjadrovacích prostriedkov výtvarného umenia – bod, línia, tvar. Spoločne si pozrite, čo vytvorili, a upozornite na to, že napriek rovnakému zadaniu a práci s rovnakými nástrojmi sú výsledky rôzne. Informujte ich, že usporadúvanie prvkov v obraze sa nazýva kompozícia. Upozornite deti na dielo, ktoré podobne pracuje so základnými prvkami pre vytvorenie kompozície – *Abstraktná kompozícia* od Ľudovíta Fullu. Vyzvite ich, aby svoju kompozíciu tiež nejakou pomenovali.

2

Ornament a rytmus

Navigácia: Zotrvajte v malej miestnosti, až na konci evaluácie vyjdite druhou stranou a popri fotografii [Ženy z Moravského Lieskového](#) sa presuňte na koniec do priestoru, v ktorom vám nebudú stáť v ceste sochy.

Metóda: výtvarná aktivita – tvorba ornamentu, práca s telom a so zvukom – tvorba rytmu

Cieľ: experimentovať so striedaním vyjadrovacích prvkov a uvedomiť si, ako sa vytvára a pôsobí rytmus vo výtvarnom umení

Postup: Predchádzajúca kompozícia vznikla na základe striedania základných vyjadrovacích a kompozičných prvkov: bod, línia, tvar. Vyzvite deti, aby do prázdneho rámčeka tentokrát zakreslili iba bodky a čiarky, ktoré budú striedať – ako v morzeovke. Môžete sa detí spýtať, či už o morzeovke počuli, a prípadne im stručne vysvetliť, čo to je. Keď budú mať vzor nakreslený, oslovte niekoho, aby svoj vzor predstavil. Vysvetlite dobrovoľnej osobe, že vzor je príliš drobný na to, aby ho všetci videli, pre-

to ho treba predstaviť tak, že pri bodke tleskne a pri čiarkе dupne. V prípade dostatku času sa môže vystriedať viac detí.

Evaluácia: Vysvetlite, že ak sa zvuky pravidelne striedajú, nazývame to rytmus. Zadívajte sa na chvíľu na dokumentárny film a všimnite si, aký význam má rytmus nielen v hudbe, ale aj v bežnom živote – napríklad v pravidelnom striedaní určitých aktivít. Všimnite si, že pravidelné opakovanie prvkov často badať aj v ľudových vzoroch a ornamentoch. Vezmite deti priamo k názornej ukážke na fotografii Viliama Malíka *Ženy z Moravského Lieskového*, kde podobný „morzeovkový“ motív vidno na šatke jednej zo žien. Pri prechode k dielu Eugena Nevana *Mladucha* si všimajte ľudové prvky či ornamenty, pre ktoré je neraz typická symetria a pravidelnosť.

3

Línia, plocha a farba

Navigácia: V tom istom priestore pri diele [Mladucha](#) sa zastavte a na chvíľu si sadnite.

Metóda: výtvarná aktivita – dopĺňanie tvaru

Cieľ: uvedomiť si, ako línia a farebná plocha formujú tvary; uvedomiť si dôležitosť práce s farbami

Postup: Spýtajte sa detí na rozdiel medzi dielom a jeho reprodukciou v aktívnom liste. Zamyslite sa spolu nad tým, aké dôležité sú pre vyznenie diela farby, a spýtajte sa detí, ako na nich farby diela pôsobia. Upozorníte deti na dve farby zachované v reprodukcii a na ich kontrastné pôsobenie – kontrastom a veľkosťou plochy farby ešte viac zaujmú náš zrak. Následne sa vráťte k nedokončeným líniám, zamyslite sa, či aj napriek nedokončenosti dokážeme „prečítať“, čo je na obraze. Môžete spomenúť, že náš mozog má veľa zapamätaných tvarov, a preto si často aj nedokončené tvary domýšľa. Vyzvite deti, či by vedeli obraz dokresliť.

Evaluácia: Spoločne si zhrňte, akými nástrojmi vnímame a vytvárame tvary – líniou a plochou.

Tip: V škole sa môžete k tejto reprodukcii vrátiť a v experimentovaní s farbami pokračovať pri jej vyfarbovaní. Dobrou oporou vám môže byť aj metodický námet [Tajomstvo farieb III. – farebné vzťahy](#).

Tvar a povrch

Navigácia: Ešte chvíľu zotrvať na mieste. Zamerajte sa na sochárske diela na sokli.

Metóda: výtvarná aktivita – haptické vnímanie, autoportrét, slovná interpretácia diela

Cieľ: uvedomiť si vnímanie tvaru mimovizuálnym, haptickým vnemom; experimentovanie so štylizáciou tvaru

Postup: Spolu s deťmi sa zamerajte na sochárske diela a analyzujte, čo vidíte. Všímajte si, čo všetko sochár zobrazil a čo si, naopak, akoby nevnímal. Pomôže vám porovnanie s pohľadom na seba navzájom. Vyzvite deti, aby otočili aktívny list, zatvorili oči a prstami preskúmavali vlastnú tvár. Popritom sa snažia to, čo cítia prstami, zakresliť na papier. Na papier sa pri kreslení nepozerajú. Vopred upozornite deti, že nie je dôležité, aby sa kresba na nich skutočne podobala, dôležitejšie je, aby vnímali rozdiel medzi tým, čo cítia, a tým, čo uvidia, respektíve si myslia, že by mali vidieť.

Evaluácia: Spoločne vyhodnotíte, ako náročný tento postup bol a prečo. Upozornite deti, že zatiaľ čo vnímanie zrakom nám umožňuje objaviť objekt celý naraz, pri vnímaní dotykom ho objavujeme postupne po častiach, ktoré je niekedy ťažké spojiť dokopy. Na jednej strane lepšie vnímame povrch tvaru, čo nám kresba až tak neumožňuje, na druhej strane sa nám tvar zdá rozpadnutý alebo zjednodušený.

Tip: V nielen hmatovom objavovaní vlastného tela môžete pokračovať aj v škole za pomoci videa zo série *Výtvarná rozcvička* s názvom [Hľa, človek!](#)

Jazyk obrazu

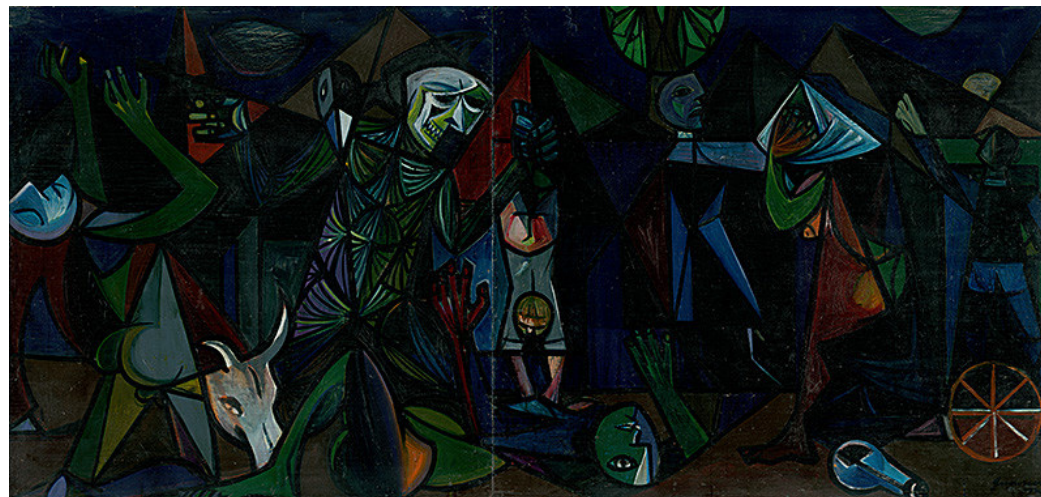
Navigácia: Presuňte sa iba o kúsok, na druhú stranu panelu. Zamerajte sa na veľký obraz Ladislava Gudernu [Dráma](#).

Metóda: diskusia, slovná interpretácia diela

Ciel: vyhodnotiť skúsenosť s prácou so základnými vyjadrovacími prostriedkami

Postup: Spoločne preskúmajte dielo pred sebou. Všímajte si, aké farby autor použil, ako pracuje s líniami a tvarmi, či badať nejaký rytmus.

Evaluácia: Nechajte deťom priestor pre vyjadrenie vlastných pocitov. Uvedomíme si, že tvary a farby na nás pôsobia aj subjektívne a vyvolávajú v nás určité pocity a dojmy. Umelci a umelkyne s tým zámerne pracujú a snažia sa v nás tieto dojmy vyvolať.

Tip: Ďalšie námety na uvedenie si vzájomného pôsobenia vyjadrovacích prostriedkov v dielach môžete preskúmať v škole na základe vzdelávacieho animovaného videa zo série [Výtvarná rozcvička](#) s názvom [Jazyk obrazov](#).

Pripravilo oddelenie galerijnej pedagogiky SNG
Konceptcia: Romana Halgošová a Barbora Tribulová
Jazyková úprava: Soňa Gregorová
Grafické spracovanie: Romana Halgošová

